

tekkel. Igaz persze, hogy a köztörténészek is gyakran merészkednek számukra idegen területre, és közelítik a jogi jelenségeket pusztán nyelvtani értelmük szerint. Blazovich László mindkét csapdát elkerülte, így a peres eljárásról szóló fejezetében új, eddig nem ismert tudományos eredményeket produkált.

A (nagy) doktori disszertáció bíráló bizottságában középkorász történészek (Székely György, Bertényi Iván, Csukovics Enikő, Érszegi Géza, Granasztói György, Káldy-Nagy Gyula, Makk Ferenc) vettek részt. A jogtörténeti tudományokat Stipta István képviselte. A doktori munka hivatalos bírálói Kubinyi András, Bácskai Vera és Szende Katalin voltak. Az opponensek közül *Kubinyi András* foglalkozott behatóbban a tanulmány jogtörténeti kérdéseivel. Elfogadva a szerző álláspontját, ő is különbséget tesz a királyi szabad város és a szabad királyi város között. Kiemelte a „Társadalom és jog” című fejezet újszerűségét. Ebben két jelentős eredményre hívta fel a figyelmet: az igazgatástörténeti részre, amelyben a városi igazgatás alsó szintjeit ismerhetjük meg, továbbá a peres eljárás feldolgozására. Utóbbi zömmel nem középkori adatokra épül, hanem Debrecen 1547-től fennmaradt jegyzőkönyveit dolgozza fel. Az értekezés e fejezete a mindennapi élet leírása szempontjából sem érdektelen. A bírálatban felmerült a jogtörténészek között is vitát képező feudalizmus fogalom használata. Kubinyi András a terminológia használatát bizonyos esetben megengedhetőnek véli, azonban az adott időszak és tárgykör esetében alkalmasabb fogalom használatát tart-

ja indokoltnak. *Szende Katalin* méltányolta, hogy a szerző a magyar várostörténeti kutatások mindkét vonulatát, a helytörténeti jellegű városmonográfiákat, és a tematikus feldolgozásokat egyaránt figyelembe vette. Bírálatában ő is foglalkozott a disszertáció jogtörténeti értékeivel. Megállapította, hogy ez a tudomány szak „korántsem idejétmúlt része a várostörténetnek.” Ha a jogot nem a városi élet és a városi státus egyetlen vagy legfontosabb meghatározó elemeként vizsgáljuk, hanem a társadalom egyik vetületeként, kulcsot kaphatunk számos jelenség megértéséhez. Az opponens felvetette a városszerkezeti összehasonlítás angolszász irányú kiterjesztését, M. R. G. Conzen által megalkotott és többek között T. R. Slater és Keith D. Lilley által továbbfejlesztett *town plan analysis* módszerének alkalmazását. *Bácskai Vera*, a hazai várostörténet legnagyobb tekintélyű kutatója szintén jó érzékkel figyelte fel a disszertáció jogtörténeti novumaira. Rávilágít, hogy a szerző jól dokumentálva bizonyítja: a jogállásuk különbsége ellenére a mezővárosok is éltek, ha korlátozottabb mértékben is, a szabad királyi városok jogszokásaival. Az ellátott feladatok, a hasonló funkciók miatt a mezővárosok igazgatási szervezetüket a fejlettebb várostípus mintájára igyekeztek átalakítani.

A bíráló bizottság konszenzussal megállapított véleményében javasolta Blazovich László részére az akadémia doktori cím odaítélését. A pozitív döntés indokolásában különös hangsúlyt kaptak a disszertáció igazgatás- és jogtörténeti értékei.

Stipta István

Nyári egyetem Lüneburgban

A Lüneburgi Egyetem Jogtudományi Intézete, Prof. Dr. Jörg Wolff vezetésével 2003. július 27. és augusztus 2. között *Rechtshistorische Wurzeln Europas* (Európa jogtörténeti gyökerei) címmel nyári egyetemet rendezett a Lüneburg közelében található Bad Bevensenben. A kurzus résztvevői egyetemi oktatók, doktoranduszok és egyetemi hallgatók voltak, többségük a jogtudomány területéről. Szinte minden német egyetem képviseltette magát, ezenkívül számos európai országból, így Lengyelországból, Bulgáriából, Hollandiából, Ausztriából, Észtországból, Franciaországból érkeztek résztvevők. Magyarországot a Debreceni Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem képviselte. Három magyar oktató tartott előadást, Prof. Dr. Szabó Béla, Prof. Dr. Hamza Gábor és Dr. Gönczi Katalin, rajtuk kívül két PhD-hallgató és két hallgató vett részt a nyári egyetemen.

A konferencia német és angol nyelven folyt, számos különböző témában mintegy huszonöt előadást hallgathattunk meg. Különös hangsúlyt kaptak a közös európai gyökerek, így a római jog és a kánonjog, valamint jogel-

méleti eszmeáramlatok. Emellett számos jogalkotási és kodifikációs törekvésről, a nemzetközi szerződések kezdeteiről és a városi jogokról hallhattunk előadásokat. Minden témában több előadás hangzott el, általában más-más országból érkezett előadóktól, így alkalom nyílt az összehasonlításra. A magyar résztvevők főként magyar vonatkozású kérdéseket érintettek, de minden esetben európai kitekintéssel.

Prof. Dr. Szabó Béla (Debreceni Egyetem) a magyar jogtudó értelmiségről tartott előadást. Kiemelte a magyar jogfejlődés sajátosságait. Hosszú időn át a magyar magánjog a szokásjogot jelentette, tartalmazott római jogi, kánonjogi elemeket, a kora újkortól a *ius commune* elemeit is, beágyazódott a politikába és a joggyakorlatba. A jogi képzésben is sajátos kettősség érvényesült. Egyfelől a gyakorlatból vett és a gyakorlat számára oktatótt praktikus jogi ismeretek, másrészt a gyakran külföldi egyetemeken elsajátított magas szintű jogtudomány. A jogszolgáltatás helyszínei a hiteles helyek voltak, tehát templomok, oklevéltárak, konventek. A közigazgatásban jogilag képzett protonotáriusok dolgoztak, később a hivatalnokértelmiség. Az ítélkezést a gyakorlatban jogilag képzett ítélőmesterek végezték. Ebből a gyakorlat által meghatározott jogászképzés és jogfelfogás képe bontakozik ki. Ez a magyar jogélet szükségleteit követte, és a joggyakorlatot szolgálta. Formuláskönyvekben jegyezték

fel és terjesztették a szokásjogot, a jog elméleti alapú továbbfejlesztése politikailag senkinek nem állt érdekében. Mária Terézia uralkodásáig a szokásjog gyakorlatorientált maradt az elméleti római és kánonjog mellett, a jogszékesítés fő célja pedig később is a derék hivatalnokok képzése volt.

Prof. Dr. Hamza Gábor összehasonlító előadásában a római jog közép- és kelet-európai recepcióját ismertette, egyben a német befolyás alatt álló, megkésett polgári jogi kodifikációt és annak hatásait a térség országaiban, Észtorzagtól Grúzián és a görög tradíciókkal is bíró Bulgárián át Jugoszláviáig és tagköztársaságaiig. Előadásában minden egyes ország saját szokásjogi tradícióit, római jogi és a német jogból eredő elemeket, valamint az újabb jogelvet alkalmazását is bemutatta. Például a természetjog elveinek alkalmazását, amelynek példájaként Hamza professzor az osztrák ABGB-t említette, illetve Szlovéniában a Code civil átvételével máig hatályos francia tengeri jogot. Megemlítette a bolgár polgári jogot, amely az I. világháború előtt a spanyol jogot vette át, majd az I. világháború után a német polgári jog vált a kodifikáció előképévé. A román polgári törvénykönyvet, amelyet a szocializmus idején sem helyeztek hatályon kívül, erősen befolyásolta a Code civil és az olasz polgári törvénykönyv. Általánoságban elmondható, hogy minden nyugati tankönyvet lefordítottak és minden tudományos vitát lefolytattak Közép- és Kelet-Európában is. Valamennyi kodifikációs törekvés közös célja volt (és az ma is), hogy egységesítse, strukturalíza és rendszerezze a meglévő jogszabályokat és alkalmazásukat. Hamza professzor előadása leginkább ezen törekvések eddigi sikertelenségének történetét mutatta be, zátonyra futásokat politikai vagy ideológiai okokból. A szocializmus idején a nyugati értelemben vett jogtudomány fenn-

maradásában az egyes tudósokon kívül mindenütt jelentős szerepet játszottak az egyetemek.

Dr. Gönczi Katalin előadásában a magyar városfejlődést mutatta be európai összefüggésben. A város, mint autonóm életközösség négy ismertetőjegye a városi béke, a városi szabadság, a városi jog és a közösségi mentalitás ismertetése során Dr. Gönczi ellentmondott annak a tézisnek, hogy Magyarországon a jog a városokból eredt. Az alapított városok mindenekelőtt erődítmények voltak a határvidékek védelmében, a királyi közigazgatás központjai, püspöki székhelyek, a 14–15. századtól a nemesfém-kitermelést végző bányavárosok, vásárhelyek és szabad királyi városok, amelyek jelentőségét a távolsági kereskedelem adta. A nyugat-európai polgárok betelepítése a határok biztosítását és a királyi bevételek növelését szolgálta. A telepések hazájukból magukkal hozott joga megerősítést nyert. A politikailag aktív polgárság viszont hiányzott. Kereskedő- és hospesjogok, szokásjog, a királyi privilégiumok és saját jogok éltek egyenrangúan egymás mellett. Dr. Gönczi számos térképpel és ábrával illusztrált előadásában bemutatta a középkori magyar városfejlődés menetét, majd annak megszakadását. A törökök betörése után a városok katonai állomáshelyekké váltak, a városi lakosság elmenekült, a városok vesztek jelentőségükből, az urbanizálódás folyamata megakadt.

A nyári egyetemen elhangzott előadások a szervezők szándéka szerint publikálásra kerülnek könyv és CD-ROM formájában is. A kurzusról, az elhangzott előadások rövid kivonatával ismertetés olvasható a következő címen:

www.uni-lueneburg.de/fb2/recht/just/frames/sommerschule.html

Frey Dóra

Az idei évben egymást követik a Deák Ferenc születésének 200. évfordulója alkalmából tartott konferenciák, emlékülések, rádiós, televíziós megemlékezések. Ezek sorában kiemelkedő helyet foglalt el a győri Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Intézetének szervezésében, 2003. május 16-án megtartott megemlékezés, amelynek kiemelt jelentőséget adott, hogy maga Deák is Győrben folytatta jogi tanulmányait, mielőtt tisztai alügyészi munkáját megkezdte Zala megyében, bekapcsolódva a reformkori közéletbe.

Az ülésen megjelenteket Dr. Révész T. Mihály igazgató köszöntötte, röviden méltatva a deáki életművet.

Az ülés első előadója Dr. Bana József a Győr Megyei Jogú Város Levéltárának igazgatója „Deák Ferenc a győri királyi akadémián (1817–1821)” címmel tartott előadásában részletesen ismertette az ifjú Deák életrajzát, egészen a győri királyi akadémiára való beiratkozásáig, valamint a bölcséleti kar két évfolyamának elvégzéséig. A bölcséleti karon eltöltött évek ebben a korban tulajdonképpen a középiskolai tanulmányok befejezését jelentették, ezt követte a szintén két éves jogi alapkép-

Emlékezés Deák Ferencre

DEÁK FERENC JOGI TANULMÁNYAI, JOGÁSZI ÉLETPÁLYÁJA ÉS ÁLLÁSPONTJA A NEMZETISÉGI JOGOK RENDEZÉSÉRE

zés, amelynek célja a gyakorlati ismeretekkel rendelkező tisztviselők kinevelése volt.

1819 novemberétől Deák elsőéves joghallgatóként e képzés keretében folytatta tanulmányait, természetjogot, statisztikát, egyetemes és magyar közjogot, bányajogot, másodévesként pedig hazai jogot, politikatudományt, kereskedelmet, magyar magán- és büntetőjogot, pénzügyi és kereskedelmi jogot tanult.